

УДК 811.1 : 81'276.6 : 378.091.313

Світлана Вавіліна

ORCID iD 0000-0001-6200-1330

кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри іноземних мов професійного спрямування,
Запорізький національний університет,
вул. Жуковського, 66, 69600 Запоріжжя, Україна,
vavilina.s@gmail.com

ОСОБЛИВОСТІ ВИКЛАДАННЯ ІНОЗЕМНИХ МОВ ПРОФЕСІЙНОГО СПРЯМУВАННЯ В КОНТЕКСТІ ІНТЕГРОВАНОГО НАВЧАННЯ ПРЕДМЕТА І МОВИ (CLIL)

У статті розглянуто перспективи впровадження інтегрованого навчання предмета і мови (CLIL) в Україні за умов реформування вищої освіти. Окреслено основні напрямки наукового пошуку вдосконалення викладання фахових навчальних дисциплін іноземною мовою. Доведено релевантність основних принципів підходу CLIL до формування компонентів іншомовної комунікативної компетентності в контексті вивчення іноземних мов професійного спрямування. Наголошено на важливості усвідомлення викладачем особливостей оволодіння мовленнєвими вміннями і планування ефективних стратегій подолання можливих труднощів у розвитку відповідних навичок і вмінь.

Ключові слова: іноземні мови професійного спрямування; інтегроване навчання предмета і мови; міжкультурна комунікативна компетентність; розмовне мовлення; стратегії; уміння академічного мовлення.

Вступ. Інтегроване навчання предмета і мови, або CLIL (Content and Language Integrated Learning), перебуває в центрі уваги європейських педагогів, оскільки інтенсифікація спільної політичної, економічної, культурної діяльності поряд із зростанням академічної та професійної мобільності призвели до усвідомлення ролі, яку відіграє мовна диверсифікація Європи в інтеграційних процесах. CLIL розглядають у контексті багатомовної освіти, основним принципом якої є забезпечення соціальної рівності в умовах європейського культурного різноманіття (Education in a multilingual world, 2003). Впровадження багатомовної освіти в Україні відповідає державній політиці в освітній сфері. Ряд урядових ініціатив свідчить про пріоритетність надану вивченню іноземних мов у вищій школі. Зокрема листом № 1/9-120 Міністерства освіти і науки (2015) рекомендовано під час розробки навчальних планів створювати умови для вивчення англійської мови як мови міжнародного академічного спілкування відповідно до Загальноєвропейських рекомендацій з мовної освіти. Новий закон «Про освіту» (2017) ви-

значає інтеграцію у міжнародний освітній та науковий простір однією з засад державної політики у сфері освіти. Передбачена законом можливість викладання дисциплін двома чи більше мовами, у тому числі англійською, надає законодавчі підстави для впровадження інтегрованого навчання предмета і мови у вищих навчальних закладах України.

Дослідження проблем предметно-мовного інтегрованого навчання відбувається в таких напрямках: 1) принципи і цілі CLIL, рекомендації для створення моделей багатомовної освіти (D. Graddol, P. Hood, D. Coyle, D. Marsh, W. ZydatiЯ); 2) вивчення методів і форм навчання, взаємодії між суб'єктами навчального процесу (P. Ball, S. Darn, J. Cummins, J. Clegg, D. Coyle, T. Nikula); 3) питання підготовки викладачів до інтегрованого навчання предмета і мови, розробка навчальних планів і програм (D. Wollf, D. Marsh, P. Mehisto, K. Raik, M. Rannut); 4) аналіз результатів навчання з визначенням рівня знань предмета й мови, ставлення учасників до методів і способів навчання (A. Bonnet, H. J. Vollmer, D. Gassner). Завершуючи огляд проблем, які

розв'язуються у дослідженнях останніх років, Dalton-Puffer (2008) наголошує на необхідності формулювання конкретних цілей навчання мови для запобігання стагнації в розвитку технологій CLIL. Чітке уявлення про навчальні цілі дозволить викладачам пристосувати методи викладання таким чином, щоб створити безпечне навчальне мовне середовище, насичене предметним контекстом.

Мета статті – визначити навчальні цілі, які мають бути поставлені викладачами іноземних мов професійного спрямування для здійснення успішної підготовки студентів для участі в дво- та багатомовних освітніх проектах.

Релевантність засад інтегрованого навчання предмета і мови до цілей і завдань навчання іноземної мови професійного спрямування. Традиційно, практична мета оволодіння іноземною мовою спрямована на формування іншомовної комунікативної компетентності (Ніколаєва, 2010, с. 12), яка в контексті дисципліни «Іноземні мови професійного спрямування» є професійно орієнтованою. Основними компонентами іншомовної комунікативної компетентності є мовні (лінгвістичні), мовленнєві (в читанні, говорінні, аудіюванні, письмі та перекладі), а також лінгвосоціокультурна і навчально-стратегічна компетентності.

У сучасній вітчизняній методичній науці визначені принципи співвивчення іноземної мови і культури, дотримання яких дозволяє сформувати у студентів міжкультурну комунікативну компетентність і досягти такої якості мовної особистості, яка допомагає їм не тільки успішно виконувати завдання взаємодії з носіями мови, що вивчається, але й вийти за межі особистої культури і виступати медіаторами культур (Методика формування міжкультурної комунікативної компетенції, 2011, с. 29–30). Згідно із зазначеними принципами, навчання іноземної мови має ґрунтуватись на засадах діалогу культур, білінгвального навчання, домінування проблемних культурознавчих завдань та актуалізації опори на міжпредметні знання і вміння студентів (Методика формування міжкультурної комунікативної компетенції, 2011, с. 28).

Аналіз наукових праць, виконаних у межах дослідницького проекту за підтримки департаменту з питань освіти та культури Європейської комісії, в яких визначено п'ять важливих аспектів CLIL, дозволяє продемонструвати релевантність ключових принципів цього підходу до цілей навчання іноземних мов

професійного спрямування та формування вторинної професійної мовної особистості, готової до міжкультурної комунікації.

Так, перший аспект, культурний, який полягає в формуванні міжкультурної компетентності шляхом розвитку вмінь міжкультурної комунікації, набуття знань про певні країни та спільноти, ознайомлення з широким культурним контекстом (Marsh, 2012, р. 139–140), збігається з принципами співвивчення мови і культури, кінцевою метою навчання іноземних мов і способами формування лінгвосоціокультурного компонента іншомовної комунікативної компетентності. Так, вітчизняні методисти вважають вивчення іноземної мови у взаємозв'язку з блоком культурологічних і гуманітарних дисциплін необхідною умовою успішного розвитку вмінь іншомовного спілкування на основі набутих лінгвосоціокультурних знань (Пахомова, Сенченко, 2013, с. 61).

Мовний аспект стосується удосконалення цільових лінгвістичних компетентностей, формування умінь усного мовлення, розвитку інтересу до багатомовності, усвідомлення відмінностей між рідною та іноземною мовами (Marsh, 2012, р. 141–143). Такі завдання реалізуються в процесі формування мовних (фонетичної, орфографічної, лексичної, граматичної) і мовленнєвих компетентностей (Ніколаєва, 2010, с. 4–7).

Змістовний аспект передбачає можливість вивчати предмет у світлі різних теорій і концепцій, сприяє оволодінню спеціальною термінологією і готує до майбутньої професійної діяльності (Marsh, 2012, р. 143–144). Ця грань інтегрованого навчання предмета і мови безпосередньо пов'язана з професійною орієнтацією іншомовної комунікативної компетентності в контексті дисципліни «Іноземна мова професійного спрямування» і відображає важливість міждисциплінарного підходу до відбору змісту навчання.

Навчальний аспект, який спрямований на формування індивідуальних навчальних стратегій, урізноманітнення форм і методів навчання, підвищення мотивації студентів (Marsh, 2012, р. 144–145), може бути співвіднесений з навчально-стратегічним компонентом іншомовної комунікативної компетентності за кінцевими цілями формування когнітивних і метакогнітивних умінь організації пізнавальної діяльності (Програма з англійської мови для професійного спілкування, 2005, с. 7). Останній, кон'юнктурний

компонент CLIL, передбачає підготовку до інтернаціоналізації, зокрема до європейської інтеграції, отримання міжнародних сертифікатів і дипломів (Marsh, 2012, p. 140). Зазначені напрямки дозволяють говорити про спільність цілей інтегрованого навчання предмета і мови та формування професійно орієнтованої іншомовної комунікативної компетентності, які полягають у забезпеченні конкурентноспроможності майбутніх спеціалістів на міжнародному ринку праці.

Як бачимо, завдання CLIL та цілі інтегрованого навчання мов і культур мають багато спільного, за винятком того, що перший цілком базується на матеріалі, який безпосередньо стосується предмета. У цьому аспекті саме навчання іноземних мов професійного спрямування є найбільш наближеним до CLIL, оскільки зміст цієї навчальної дисципліни передбачає використання фахового матеріалу на заняттях з іноземної мови. О. Тарнопольський і З. Корнева (2012) висувають постулат про необхідність тільки інтегрованого навчання іноземної мови для професійних цілей, яке б дозволило перемістити акцент з ізольованого викладання мови для професійного спілкування на поєднання оволодіння мовою з вивченням спеціальних дисциплін.

Навчання іноземної мови професійного спрямування в контексті CLIL. Викладання іноземної мови на неспеціальних факультетах відповідає «зосередженому переважно на мові» (language-driven), на відміну від «зосередженого переважно на змісті» (content-driven), підході CLIL. Процес навчання мови в контексті CLIL має бути усвідомленим, тобто таким, який враховує особливості оволодіння розмовною мовою і використання мови з навчальними цілями. Канадський лінгвіст J. Cummins започаткував такі важливі для розуміння природи навчання в умовах двомовності поняття, як когнітивна академічна мовленнєва компетентність (Cognitive Academic Learning Proficiency – CALP), і базова міжособистісна комунікативна компетентність (Basic Interpersonal Communicative Skills – BICS). Хоча питання обґрунтованості визначених J. Cummins (2008) термінів залишається й досі суперечливим, протиставлення характеру оволодіння розмовним мовленням (BICS) і вміннями академічного мовлення (CALP) дозволяє виокремити специфіку завдань і прийомів подання матеріалу в межах CLIL.

Основу розмежування цих понять становить ідея про відмінності механізмів оволодіння мовленнєвими вміннями в зумовлених контекстом (context-embedded language) і не зумовлених контекстом (context reduced) ситуаціях спілкування. Контекстуально зумовленому спілкуванню притаманні загальне розуміння ситуації, активна взаємодія між її учасниками та опора на широкий спектр паралінгвістичних засобів. Не зумовлене контекстом спілкування, навпаки, передбачає опору виключно на мовні засоби передавання інформації, при цьому знання про «реальний» світ є метою інтерпретації понять і забезпечення необхідної логіки комунікації (Cummins, 1981, p. 11). Успіх оволодіння академічними дисциплінами безпосередньо залежить від сформованості академічних мовленнєвих умінь (CALP), які дозволяють студентам вести аргументовану бесіду, самостійно знаходити фактичну інформацію, визначати закономірності та робити висновки. Розвиток цих умінь відбувається в процесі діяльності, яка вимагає значних розумових зусиль (cognitively-demanding) (Cummins, 1981, p. 17).

Наступний приклад є демонстрацією моделювання такої діяльності під час навчання студентів юридичного факультету англійської мови професійного спрямування. На занятті за темою «Трудове право» (Labour Law), студенти отримують два варіанти кросворда для роботи в парах. Перший варіант завдання подано нижче:

Sheet A: This crossword is not complete: you have only half the words. The other half is on **Sheet B:** Check that you know the words in your crossword. Then work with a partner who has sheet B, by asking *What's 1 across?* or *What's 10 down?* to complete the two crosswords.

Follow these three rules: 1) Speak only in English; 2) Don't say the word in the crossword; 3) Don't show your crossword to your partner.

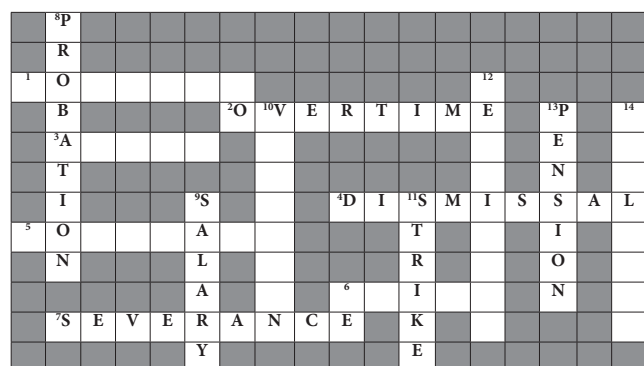

Рис. 1. Communicative Crossword

Виконання такої вправи вимагає значних розумових зусиль, оскільки студентам необхідно, в першу чергу, активізувати вивчену тематичну лексику і пригадати значення понять. Далі вони мають сформулювати визначення, самостійно обравши зумовлену семантикою терміна мовну форму (в цьому випадку означальні речення з різними займенниками, або фрази на зразок *It is like...*, etc.), і реалізувати, таким чином, єдність концептуального, процедурного та мовного елементів CLIL (Coyle, 2010). Якщо додати, що цей та інші тематичні кросворди, які ввійшли до навчального посібника (Коломоєць, Вавіліна, 2016), були розроблені за безпосередньої участі студентів-юристів, то потенціал такої вправи для активізації мовленнєво-розумових здібностей студентів видається цілком очевидним. Використання кросворда як ігрового методу навчання, незважаючи на можливі помилки, буде для студентів цікавим навчальним досвідом, який сприятиме кращому засвоєнню та запам'ятовуванню матеріалу. До того ж виконання такого завдання передбачає розвиток усіх мовленнєвих умінь: письма (заповнення клітинок кросворда), читання (сприйняття терміна в кросворді для надання його визначення), говоріння (формулювання дефініції) і аудіювання (сприйняття на слух визначення, наданого партнером, для встановлення терміна). Отже, у цьому випадку ми можемо говорити про формування цілого ряду компонентів професійної іншомовної комунікативної компетентності, а саме: лінгвістичної (лексичної, граматичної, орфографічної, фонетичної), мовленнєвих компетентностей у читанні, говорінні та аудіюванні.

Створення концептуальної моделі розподілу видів комунікативної діяльності і відповідного їм рівня когнітивної складності в межах двох континіумів: зумовлені контекстом / такі, що не вимагають значних розумових зусиль та не зумовлені контекстом (академічні) / такі, що вимагають значних розумових зусиль (Cummins, 1981, p. 12) стимулювало інтерес до характеру інструкцій викладача, які б допомогли студентам сформувати базову міжособистісну комунікативну компетентність і розвинути академічні мовленнєві вміння.

Студенти, які навчаються за програмами CLIL, як правило, набувають базових комунікативних навичок імпліцитно, оскільки «навчання часто відбувається через створення

природних ситуацій, які сприяють неусвідомленому та ненавмисному навчанню» (Marsh, 2012, p. 151). Розвиток академічних мовленнєвих умінь, навпаки, передбачає створення збагачувального освітнього середовища, свідомо спланованого та керованого викладачем. Крім надання переваги контекстуально зумовленим і когнітивно навантаженим завданням, обізнаність викладача щодо особливостей оволодіння іншомовними мовленнєвими вміннями дозволяє йому досягти метакогнітивного рівня планування занять, побудова та змістовна наповненість яких надасть змогу студентам відчутти, або навіть, «побачити мову» (Marsh, 2012, p. 70). Дослідники одностайно погоджуються з необхідністю залучення особливої підтримки (scaffolding), під якою розуміють використання різноманітних допоміжних засобів надання індивідуальної допомоги для засвоєння нових понять з опорою на набуті знання.

Серед таких засобів чільне місце посідає надання викладачем експліцитних інструкцій стосовно вибору навчальних стратегій під час виконання завдань різних типів. Не випадково, CLIL іноді називають «інструктивним підходом» (Pinkly, p. 1), що зближує його з методикою оволодіння мовою за допомогою орієнтованих на предмет інструкцій, або опор (Content-Based Instruction (CBI) (D. Brinton, M. Snow, F. Stoller). З'ясуванню змісту таких інструкцій і їхньої ролі в оволодінні іноземною мовою присвячені дослідження A. Wenden, M. Grenfell, A. Cohen, R. L. Oxford A. Chamot та ін. Серед різноманіття запропонованих стратегій, які полегшують оволодіння академічними мовленнєвими вміннями, можна виділити низку найбільш релевантних до інтегрованого навчання предмета і мови методів, а саме: 1) використання різноманітних графічних інструкцій, шаблонів і схем (Venn diagrams, timelines, charts, maps) на всіх етапах читання тексту, для підготовки усної доповіді, з метою написання твору відповідного жанру, для систематизації прослуханої інформації тощо; 2) завдання на прогнозування змісту (Anticipation Guides); 3) різноманітні форми групової роботи (Blind Sequencing, Carousel, Directed Reading Thinking Activity (DR-TA), Gallery Wall, Jigsaw, KWLH (What I Know, What I Want to know, How I can find out, What I Learned) charts, Metacognitive Journal, Think-Pair-Share, Wordshop).

Уміння викладача моделювати та застосувати стратегії, які будуються з урахуванням таких ключових понять, як (критичний) дискурс, предметна сфера та її реєстри, базові комунікативні навички й академічні мовленнєві вміння, є показниками сформованості однієї з ключових компетентностей викладача CLIL, що отримала назву «усвідомлення особливостей процесів вивчення предмета і мови» (Marsh, Mehisto, Wolff, & Frigols Martin, 2011, p. 18). Згідно з Європейською рамкою кваліфікацій вчителів CLIL, використання стратегій, спрямованих на розвиток критичного мислення, заохочення групових форм роботи, забезпечення допоміжних опор в процесі «конструювання» нових знань свідчить про майстерне володіння методологією CLIL і спроможність адекватно оцінювати результати навчання (Marsh et al., 2011, p. 21).

Висновки. Отже, процеси реформування вищої освіти в Україні уможливають перспективи впровадження багатомовних освітніх проектів. CLIL є однією з найперспективніших інновацій в освітній сфері багато-

культурної Європи з потенціалом розвитку когнітивних, особистих, соціальних і академічних умінь. Проведений аналіз ключових положень інтегрованого навчання предмета і мови засвідчив їхню спільність із цілями та завданнями навчання іноземних мов професійного спрямування, що надає підстави стверджувати про доцільність використання елементів методики CLIL для формування професійно спрямованої іншомовної комунікативної компетентності студентів неспеціальних факультетів. Обізнаність щодо особливостей оволодіння розмовним мовленням (BICS) і вміннями академічного мовлення (CALP) дозволяє викладачам розробити найефективніші стратегії планування, організації та оцінювання результатів навчання і підготувати студентів до академічної мобільності в межах європейської спільноти. Перспективи подальших досліджень полягають у розробці програм для підготовки фахівців, здатних викладати спеціальні дисципліни іноземною мовою на засадах інтегрованого навчання предмета і мови.

Література

- Закон України «Про освіту». URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2145-19> (дата звернення 05.10.2017).
- Коломоєць Т. О., Вавіліна С. Г. Іноземна мова професійно-комунікативної спрямованості (англійська): практикум для здобувачів вищої освіти бакалавра напряму підготовки «Правознавство». Запоріжжя: ЗНУ, 2016. 104 с.
- Методика формування міжкультурної іншомовної комунікативної компетенції: курс лекцій / О. Б. Бігич, Н. Ф. Бориско, Г. Е. Борецька, Л. П. Голованчук та ін. / за ред. С. Ю. Ніколаєвої. Київ: Ленвіт, 2011. 344 с.
- Ніколаєва С. Ю. Цілі навчання іноземних мов в аспекті компетентнісного підходу. *Іноземні мови*. 2010. № 2. С. 11–17.
- Пахомова Т. О., Сенченко Я. С. Формування англомовної комунікативної компетентності студентів-філологів в умовах лінгосоціокультурного підходу. *Вісник Дніпропетровського університету імені Альфреда Нобеля. Серія «Педагогіка і психологія»*. 2013. № 1 (5). С. 59–64.
- Програма з англійської мови для професійного спілкування / Г. Є. Бакаєва та ін. Київ: Ленвіт, 2005. 119 с.
- Про організацію вивчення гуманітарних дисциплін: Лист МОН України № 1/9-120 від 11.03.2015. URL: <http://old.mon.gov.ua/ua/about-ministry/normative/3666-> (дата звернення: 05.10.2017).
- Тарнопольский О. Б., Корнева З. М. Методические основы организации конструктивистского смешанного обучения английскому языку для специальных целей в неязыковом вузе. URL: <http://www.sworld.com.ua/simpoz2/69.pdf> (дата звернення: 10.10.2017).
- Coyle D., Hood P., Marsh D. Content and Language Integrated Learning. Cambridge: Cambridge University Press, 2010. 173 p.
- Cummins J. BICS and CALP: Empirical and Theoretical Status of the Distinction. *Encyclopedia of Language and Education*. New York: Springer Science + Business Media LLC, 2008. Volume 2: Literacy. P. 71–83.

- Cummins J. The Role of Primary Language Development in Promoting Educational success for Language Minority Students. *Schooling and Language Minority Students: A Theoretical Framework*. Los Angeles: Evaluation, Dissemination and Assessment Center, California State University, Los Angeles, 1981. P. 3–49.
- Education in a multilingual world: UNESCO Education Position Paper. Paris, UNESCO, 2003. URL: <http://unesdoc.unesco.org/images/0012/001297/129728e.pdf> (дата звернення: 06.10.2017).
- European Framework for CLIL Teacher Education / D. Marsh, P. Mehisto., D. Wolff, M. J. Frigols Martin: European Centre for Modern Languages, 2011. URL: https://www.unifg.it/sites/default/files/allegatiparagrafo/20-01-2014/european_framework_for_clil_teacher_education.pdf (дата звернення: 08.10.2017).
- Marsh D. Content and Language Integrated Learning (CLIL). A Development Trajectory. Cyrdoba: Servicio de Publicaciones de la Universidad de Cyrdoba, 2012. 552 p.
- Oxford R. L. Research on Second Language Learning Strategies. *Annual Review of Applied Linguistics*. 1992. Vol. 13. P. 174–187. doi:10.1017/S0267190500002452.
- Pinkley D. Children Learning English as a Foreign Language. CLIL (Content and Language Integrated Learning). Harlow: Longman, 2007. 7 p.

References

- Zakon Ukrainy «Pro osvitu» [The Law of Ukraine On Education]. Retrieved from <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2145-19> (ukr).
- Kolomiets, T. O., & Vavilina, S. H. (2016). *Inozemna mova profesiino-komunikatyvnoi spriamovanosti (anhliiska): praktykum dlia zdobuvachiv vyshchoi osvity bakalavra napriamu pidhotovky «Pravoznavstvo» [Foreign Language of Professional Communication (English): practicum for applicants for bachelor's degree in higher education in the field of study «Jurisprudence»]*. Zaporizhzhia, Ukraine: ZNU (ukr).
- Bihych, O. B., Borysko, N. F., Boretska, H. E., Holovanchuk, L. P., Nikolaieva, S. Yu., Sazhko, L. A., ... Chernysh, V. V. (2011). *Metodyka formuvannia mizhkulturnoi inshomovnoi komunikatyvnoi kompetentsii: Kurs leksii [Methods of forming intercultural communicative competence: Lecture course]*. Kyiv, Ukraine: Lenvit (ukr).
- Nikolaieva, S. Yu. (2010). Tsili navchannia inozemnykh mov v aspekti kompetentnisnogo pidkходу [Aims of teaching foreign languages in the context of competence approach]. *Inozemni movy*, 2, 11–17 (ukr).
- Pakhomova, T. O., & Senchenko, Ya. S (2013). Formuvannia anhlo-movnoi komunikatyvnoi kompetentnosti studentiv-filolohiv v umovakh linhosotsiokulturnoho pidkходу [Forming English communicative competence of Philology students in the context of linguosociocultural approach]. *Visnyk Dnipropetrovskoho universytetu imeni Alfreda Nobelia. Seriiia «Pedahohika i psykholohiia»*, 1 (5), 59–64 (ukr).
- Bakaieva, H. Ye., Borysenko, O. A., Zuienok, I. I., Ivanishcheva, V. O., Klymenko, L. Y., Kozymyrska, T. I., ... Khodtseva, A. O. (2005). *Prohrama z anhliiskoi movy dlia profesiinoho spilkuvannia [English for Specific Purposes, National Curriculum for Universities]*. Kyiv, Ukraine: Lenvit (ukr).
- Pro orhanizatsiiu vyvchennia humanitarnykh dystsyplin: Lyst MON Ukrainy #1/9-120 vid 11.03.2015 [On organization of teaching and learning humanities: Letter of MES of Ukraine 1/9-120 from 11.03.2015]*. Retrieved from <http://old.mon.gov.ua/ua/about-ministry/normative/3666-> (ukr).
- Tarnopolskij, O. B., & Korneva, Z. M. (2012). *Metodicheskie osnovy organizacii konstruktivistskogo smeshannogo obuchenija anglijskomu jazyku dlia special'nyh celej v nejazykovom vuze [Methodological basis of constructivist blended teaching of English for specific purposes in non-linguistic higher educational institution]*. Retrieved from <http://www.sworld.com.ua/simpoz2/69.pdf> (rus).
- Coyle, D., Hood, P. & Marsh, D. (2010). *Content and Language Integrated Learning*. Cambridge, United Kingdom: Cambridge University Press (eng).
- Cummins, J. (2008). BICS and CALP: Empirical and Theoretical Status of the Distinction. *Encyclopedia of Language and Education*, Vol. 2: Literacy, 71–83 (eng).

- Cummins, J. (1981). *The Role of Primary Language Development in Promoting Educational success for Language Minority Students. Schooling and Language Minority Students: A Theoretical Framework*. Los Angeles, USA: Evaluation, Dissemination and Assessment Center, California State University, Los Angeles, 3–49 (eng).
- Education in a multilingual world: UNESCO Education Position Paper* (2003). Retrieved from <http://unesdoc.unesco.org/images/0012/001297/129728e.pdf> (eng).
- Marsh, D. (2012). *Content and Language Integrated Learning (CLIL). A Development Trajectory*. Cyrdoba, Spain: Servicio de Publicaciones de la Universidad de Cyrdoba (eng).
- Marsh, D., Mehisto, P., Wolff, D., & Frigols Martin, M. J. (2011). *European Framework for CLIL Teacher Education*. Retrieved from https://www.unifg.it/sites/default/files/allegatiparagrafo/20-01-2014/european_framework_for_clil_teacher_education.pdf (eng).
- Oxford, R. L. (1992). Research on Second Language Learning Strategies. *Annual Review of Applied Linguistics*, Vol. 13, 174–187. doi:10.1017/S0267190500002452 (eng).
- Pinkley, D. (2007). *Children Learning English as a Foreign Language. CLIL (Content and Language Integrated Learning)*. Harlow, United Kingdom: Longman (eng).

ОСОБЕННОСТИ ПРЕПОДАВАНИЯ ИНОСТРАННЫХ ЯЗЫКОВ ПРОФЕССИОНАЛЬНОЙ НАПРАВЛЕННОСТИ В КОНТЕКСТЕ ИНТЕГРИРОВАННОГО ОБУЧЕНИЯ ПРЕДМЕТУ И ЯЗЫКУ (CLIL)

Вавилина Светлана, кандидат педагогических наук, доцент кафедры иностранных языков профессиональной направленности, Запорожский национальный университет, ул. Жуковского, 66, 69600 Запорожье, Украина, vavilina.s@gmail.com

В статье рассматриваются перспективы внедрения интегрированного обучения предмету и языку (CLIL) в условиях реформирования высшего образования. Обозначены основные направления научного поиска совершенствования преподавания дисциплин профессионального цикла на иностранном языке. Доказана релевантность основных принципов подхода CLIL к формированию компонентов иноязычной коммуникативной компетентности в контексте изучения иностранных языков профессиональной направленности. Подчеркнута важность осознания преподавателем особенностей овладения речевыми умениями и планирования эффективных стратегий преодоления возможных трудностей развития соответствующих навыков и умений.

Ключевые слова: иностранные языки профессиональной направленности; интегрированное обучение предмету и языку; межкультурная коммуникативная компетентность; разговорная речь; стратегии; умения академической речи.

TEACHING LANGUAGES FOR SPECIFIC PURPOSES IN THE CONTEXT OF CONTENT AND LANGUAGE INTEGRATED LEARNING

Vavilina Svitlana, PhD (Pedagogy), Associate Professor of Languages for Specific Purposes Department, Zaporizhzhya National University, 66 Zhukovskogo Str., 69600 Zaporizhzhya, Ukraine, vavilina.s@gmail.com

The article looks at the prospects of multilingual education in Ukraine. Upon examination of the number of government initiatives, it becomes clear that higher education of Ukraine is open for innovations that will allow Ukrainian students and graduates participate in academic and professional mobility within the European Community. Content and Language Integrated Learning (CLIL) is one of the approaches that have been introduced to meet the needs of rapid internationalization in European universities. Its relevance to teaching languages for specific purposes has been shown by demonstrating the correlation between the main dimensions of this approach and the four components

of professional intercultural communicative competence. The main focus is on the methods and techniques that a language teacher should be aware of in order to be able to teach in a language-sensitive way. To achieve this there must be a clear understanding of differences in acquiring basic interpersonal communicative skills and cognitive academic language proficiency. The implications are that the former can be acquired implicitly in the process of active learning, while the latter can be developed only with the use of cognitively demanding tasks. Thus, teacher language awareness requires metacognitive thinking that help teachers plan and teach their lessons efficiently. This research supports the argument that academic skills should be taught by means of scaffolding, an instructional technique of providing individual support that enables learners to build on prior knowledge and internalize new concepts. Therefore, under these conditions, CLIL teachers should certainly opt for explicit instruction and integrate this type of strategies into their classes.

Key words: *basic interpersonal communicative skills; cognitive academic language proficiency; content and language integrated learning; intercultural communicative competence; languages for specific purposes; strategies.*

Стаття надійшла до редакції 30.01.2018

Прийнято до друку 24.05.2018
